

ЯКІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПЕРЕХОДЯТЬ У СПАДЩИНУ?

Чурпіта Г.В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу
НАВС

Інститут права інтелектуальної власності є одним з найбільш важливих інститутів цивільно -правової науки. Охороняючи духовні цінності нашого народу, він створює правові підстави регулювання суспільних відносин, які виникають у процесі творчої та науково-технічної діяльності людей. Відповідно до чинного законодавства України створення творів літератури, науки та мистецтва, винаходів, корисних моделей, промислових зразків та інших об'єктів права інтелектуальної власності є підставою для виникнення у їх автора комплексу особистих немайнових та майнових прав на результат своєї творчої праці. Які ж з цих прав можна успадкувати?

В юридичній літературі з приводу спадкування права інтелектуальної власності була висловлена точка зору, відповідно до якої існують чотири концепції правонаступництва спадкоємців творця: 1) до спадкоємців переходять і вони використовують у повному обсязі всі права інтелектуальної власності померлого автора; 2) у спадщину передаються виключно майнові права інтелектуальної власності, особисті немайнові права автора у спадкову масу не входять, хоча спадкоємці мають право захищати недоторканість твору; 3) право інтелектуальної власності переходить як певний комплекс особистих

немайнових та майнових прав, обсяг яких вужче того, якими наділявся автор; 4) у спадщину переходять тільки ті права інтелектуальної власності, які виникли і не припинилися до смерті автора [1, с. 45].

Аналіз чинного цивільного законодавства України дає підстави стверджувати: за загальним правилом, до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті (ст. 1218 ЦК України). Виходячи з того, що відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1219 ЦК України особисті немайнові права інтелектуальної власності нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, можна дійти попереднього висновку про те, що до складу спадщини входять виключно майнові права інтелектуальної власності.

Водночас, поряд із імперативним правилом щодо невідчужуваності особистих немайнових прав інтелектуальної власності і, як наслідок, неможливості їх спадкування, окремі спеціальні закони у сфері правового регулювання інтелектуальної власності передбачають перехід до спадкоємців творця певних правомочностей щодо захисту його особистих немайнових прав. Так, відповідно до ст. 29 Закону України «Про авторське право і суміжні права», спадкоємці автора наділяються правом захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора. Таким чином, при спадкуванні авторського права до спадкоємців автора, крім майнових прав, переходить право захищати авторство на твір, а також в обмеженому вигляді - особисте немайнове право на недоторканість твору.

Виходячи із зазначеного, ми розділяємо висловлену у юридичній літературі позицію, відповідно до якої при спадкуванні права інтелектуальної власності до складу спадщини, поряд із майновими правами, входять особисті немайнові права автора, які тісно пов'язані з майновими [2, с. 9].

На відміну від особистих немайнових, майнові права інтелектуальної власності входять до складу спадщини у повному обсязі. При цьому, як наголошує Пленум Верховного Суду України у п. 14 своєї Постанови № 7 від 30 травня 2008 р. «Про судову практику у справах про спадкування» до складу спадщини входять майнові права інтелектуальної власності, чинні на час відкриття спадщини (право на отримання винагороди за використання твору, право на відтворення, опублікування і розповсюдження авторських творів, право на оформлення винаходу, корисної моделі тощо). Застереження Пленуму Верховного Суду України щодо переходу в порядку спадкування тільки чинних на час відкриття спадщини майнових прав інтелектуальної власності є слушним з огляду на строковий характер указаних прав. Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 44 Закону «Про авторське право і

суміжні права» майнові права виконавців охороняються протягом 50 років від дати першого запису виконання. Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки до Установи (ч. 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі») тощо.

Таким чином, до складу спадщини входять виключно ті майнові права інтелектуальної власності, які є чинними на момент відкриття спадщини. При цьому слід акцентувати, що спадкоємці творця стають суб'єктами відповідних майнових прав тільки у межах строку їх чинності.

Поряд із строком чинності майнових прав інтелектуальної власності, під час відкриття спадщини необхідно встановити і обсяг майнових прав інтелектуальної власності, що входять до її складу. У деяких нормативно - правових актах майнові права інтелектуальної власності, які переходять у спадщину, навіть безпосередньо перелічуються законодавцем. Так, уч. 5 ст. 44 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначено, що до спадкоємців виконавців і правонаступників виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконань, фонограм, відеограм, публічні сповіщення, а також право на одержання винагороди у межах строку, встановленого законом. Аналогічне положення містить і ЦК України, відповідно до ч. 2 ст. 448 якого, право автора на частку від продажу оригіналу твору переходить до спадкоємців автора твору і спадкоємців цих спадкоємців.

Оскільки обсяг прав інтелектуальної власності не є вичерпним, слід погодитися з Є.О. Рябоконем у тому, що до спадкоємців творця переходять й інші права інтелектуальної власності, які чітко не регламентовані чинним законодавством, зокрема право на одержання авторського свідоцтва [3, с. 224].

У відповідному контексті слід враховувати і той факт, що деякі майнові права інтелектуальної власності не завжди належать спадкодавцеві на час відкриття спадщини, адже були попередньо відчужені ним на підставі одного з договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. У такому випадку до складу спадщини входять тільки ті майнові права інтелектуальної власності, суб'єктом яких на час відкриття спадщини залишився спадкодавець. Якщо ж після спливу строку, на який майнові права інтелектуальної власності були передані за договором, такі права залишаються чинними, вони передаються правонаступникам творця, тобто його спадкоємцям. У такому випадку має місце спадкування майнових прав інтелектуальної власності з відстрочкою їх набуття. При цьому, як відмічається у юридичній літературі, до зазначеного моменту спадкоємці творця стають його правонаступниками за відповідними договором [4, с. 11].

Таким чином, проведені дослідження дозволяють дійти висновку про те, що у порядку спадкування правонаступникам творця передаються особисті немайнові права автора, які тісно пов'язані з майновими, а також майнові права інтелектуальної власності, (у тому числі й ті, які чітко не регламентовані законодавством України), які є чинними на момент відкриття спадщини.

Список використаних джерел:

1. Никитюк, П.С. Наследственное право и наследственный процесс : Проблемы теории и практики / П.С. Никитюк ; Под ред. О.В. Овчинниковой ; Академия наук Молдавский ССР. - Кишинев: Штица, 1973. - 258 с.
2. Рябоконь, ЄвгенОлександрович. Спадкове правовідношення в цивільномуправі: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Є.О. Рябоконь ;Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К., 2002. - 20 с.
3. Рябоконь Є.О. Авторське право як об'єктспадкового правонаступництва // ВісникНаціон. ун-ту ім. Т.Г. Шевченка. - 2002. - № 45-48. - С 222-224.
4. Мелузова, Алла Олеговна. Наследование авторских и смежных прав в Российской Федерации: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. / А.О. Мелузова ; Рос.гос. ин-т интеллектуальной собственности. - М., 2003. - 20 с.